

Memorandum Natuurpunt Alken verkiezingen 2024

Inleiding

Natuurpunt Alken volgde Natuur- en Landschap Alken op (opgericht in 1980) en kocht zijn eerste gronden aan in 1991. Het is de plaatselijke afdeling van de Vlaamse vereniging Natuurpunt vzw. en behartigt dezelfde doelstellingen, met name beschermen van de resterende natuur door gebieden aan te kopen en te beheren, door soorten en leefgebieden te bestuderen en te monitoren, door mensen kennis te laten maken met de natuur en door beleidsbeïnvloeding op lokaal, regionaal en Europees niveau.

In die jaren realiseerde Natuurpunt Alken verschillende acties op het vlak van aankoop en beheer van natuurgebieden, educatieve activiteiten, natuurstudie en beleidsopvolging. En werkte hierbij samen met Alkense socioculturele verenigingen en overheden zoals de Bottelaers, de Alkense basisscholen, het gemeentebestuur, het Davidsfonds, de Jeugdbond voor Natuurstudie en Milieubescherming, de klimaraad, gecoro en culturele raad.

Het grote aantal gezinnen, 239 in 2023 (waarvan 59 buiten Alken), dat lid is van de vereniging bewijst dat de bezorgdheid voor natuur en milieu in Alken bij veel inwoners leeft. Natuurpunt heeft momenteel 42ha 37a 25ca natuurgebied in beheer, gespreid over de drie natuurrezervaten De Mombeekvallei, het Sleepenbroek en de Lampse Beemden. Het aandeel van de door de gemeente in huur gegeven percelen aan Natuurpunt bedraagt 87a76ca. Hierdoor draagt de vereniging met de hulp van de gemeente bij aan het natuurbehoud en de mogelijkheden voor natuurbeleving in Alken.

Naar aanleiding van vorige gemeentelijke verkiezingen in 2018 formuleerde Natuurpunt in een memorandum 29 concrete voorstellen om het gemeentelijk beleid duurzamer en natuurvriendelijker te maken. Een aantal van die acties werd gerealiseerd en een aantal niet. Nieuwe problemen duiken op en inzichten in de klimaatverandering, de biodiversiteitscrisis en de gezondheidscrisis manifesteren zich steeds nadrukkelijker. En ze worden steeds nijpender, waardoor maatregelen ook steeds dringender worden. De problemen zijn van dien aard dat echte transities - een collectief leerproces dat het bestaande ecosysteem transformeert naar duurzaamheid - noodzakelijk zijn. De vraagstukken situeren zich op wereldschaal en daarvan zien we allemaal dagelijks de berichtgeving in de pers. Daarom hebben de Verenigde Naties het decennium 2020 – 2030 uitgeroepen tot het “Decennium van het Ecosysteemherstel”. Deze mondiale problemen moeten op verschillende niveaus, ook lokaal, worden aangepakt. Natuurpunt ziet voor Vlaanderen vijf grote noodzakelijke transities, waarin mogelijkheden liggen voor een gemeentelijk beleid. Hieronder formuleren we ze en we bieden ze aan het nieuwe gemeentebestuur aan in de vorm van concrete acties, als memorandum. Het zijn uitdagingen voor de volgende legislatuur waar Natuurpunt vzw. samen met het gemeentebestuur de schouders wil onder zetten.

Transitie 1: Naar een robuust natuurnetwerk

De natuur in Vlaanderen verdient een betere bescherming dan nu het geval is. Met 8% van onze oppervlakte heeft het dicht bevolkte Vlaanderen het kleinste aandeel beschermd natuurgebied van Europa. Meer dan 90% van de natuurgebieden in Vlaanderen is bovendien kleiner dan 1 hectare. Alken, met 1% oppervlakte erkend natuurreservaat, scoort beduidend lager dan het Vlaamse gemiddelde. Nochtans bezit Alken wel potentieel met 21 ha (1%) 'regionaal belangrijke biotopen', 23 ha (1%) Europese habitats en 513 ha (18%) waardevol of zeer waardevol gebied, dit alles volgens de Biologische Waarderingskaart; en 161 ha (6%) oppervlakte bos volgens de Boswijzer. Als al deze op papier belangrijke oppervlaktes al een effectieve bescherming zou genieten, zijn we al goed op weg naar de 30% die Europa tegen 2030 als doel vooropstelt. Bovendien heeft Vlaanderen het meest dichte wegennetwerk van Europa, namelijk 5 km weg per km² oppervlakte. Ook Alken heeft een belangrijk aandeel aan expreswegen, autowegen en spoorwegen, die de connecties tussen gebieden verknippen.

Met voldoende ruimte voor natuur, grotere natuurgebieden, meer natuurverbindingen en een verhoogde kwaliteit in de natuurgebieden (door diverse milieudrukken weg te werken) kunnen we de trend in de positieve richting keren voor onze natuur.

Actie 1: Realiseer met natuurverbindingen een sterk samenhangend geheel van natuur-, bos- en valleigebieden

In een versnipperd landschap zoals Vlaanderen zijn goede natuurverbindingen van cruciaal belang om de nog aanwezige soorten alle kansen te bieden.

De Mombeekvallei vormt een grote natuurverbinding tussen Wellen en Sint-Lambrechts-Herk.

Daarnaast duidde de provincie Limburg (in 2018) in Alken een 'droge' natuurverbinding en een 'natte' natuurverbinding aan. De **provinciale droge natuurverbinding** is deze 'Sint-Truiden-Alken, tussen Nieuwenhovenbos en Vallei van de Herk'. Doelsoorten zijn de vleermuizen. Momenteel blijkt deze verbinding ook relevant voor de zeldzame eikelmuis. De aankoop van graslanden in de Weyerstraat draagt bij tot de realisatie van deze verbinding.

De **provinciale natte natuurverbinding** gaat van 'Sint-Truiden, Wellen, Alken, tussen Melsterbeek en Herk ten zuiden van Alken via Oude Beek en Aldebeek'. Doelsoorten zijn biermpje, riviergrondel, ijsvogel en vleermuizen. Een goed beekbeheer en waterkwaliteit zijn een voorwaarde.

De gemeente selecteerde in haar ruimtelijk structuurplan de **gemeentelijke droge natuurverbinding** 'Brandepoel - Lampse Beemden'. En de **gemeentelijke natte natuurverbindingen** 'Kozenbeek', 'Simsebeek' en 'zijbeek Herk in Laagbulstraat (Winterbeek).

Voor de droge natuurverbindingen zijn goed beheerde wegbermen een eerste stap naar waardevolle natuurverbindingen. Het is prioriteit dat de gemeente werk maakt van een degelijke uitvoering van een **bermbeheerplan**. Daarnaast moeten de natuurverbindingen versterkt worden via doelgericht beheer van percelen (kleine bosjes, graslanden) en

perceelsgrenzen (houtkanten en solitaire bomen) zowel op gronden in privé eigendom als via aankoop ervan. Het landschap zal op die manier verder ontwikkelen tot een waardevol mozaïek van natuur en andere terreinbestemmingen.

Actie 2: Herstel de natuurkwaliteit met natuur- en landschapsherstel

Het verwerven van oppervlakte voor natuur volstaat niet. Heel wat natuur is gedegradeerd en heeft actieve herstelmaatregelen nodig, bijvoorbeeld om de abiotische omstandigheden te herstellen die natuurherstel mogelijk maken. Hiervoor moet natuur gepast worden beheerd en andere grondgebruiken een **basismilieukwaliteit** krijgen. Hierbij moet bijzondere aandacht gaan naar het herstel van ecosystemen die **ecosysteemdiensten** leveren voor koolstofopslag, wateropslag en -infiltratie, bestuiving en bescherming tegen en preventie van (natuur)rampen.

Actie 3 : Faciliteer het leren samenleven met (terugkerende) wilde natuur

Tengevolge van geslaagd natuurbehoud keren sommige (eerder verdwenen) diersoorten terug. Het zijn puzzelstukken die het ecosysteem robuuster maken tegen schokken. Die terugkeer zorgt in sommige gevallen ook voor problemen wanneer praktijken niet meer aangepast zijn aan de aanwezigheid van die soorten.

Momenteel zijn in Alken nog niet veel gevallen actueel, maar everzwijn, bever, vos, marters zijn binnen afzienbare tijd te verwachten of zijn reeds waargenomen. De gemeente heeft hierin een belangrijke sensibiliserende en adviserende rol naar de gemeenschap toe om zo conflictloos mogelijk met deze soorten samen te leven.

Actie 4: Zorg voor minder dierlijke jacht- en verkeersslachtoffers

Op enkele plaatsen (Bulstraat, Meerdegat...) organiseert Natuurpunt jaarlijks **paddenoverzetacties** waarbij niet alleen padden, maar ook salamanders worden gered. Zowel het aantal plaatsen als het aantal overgezette dieren nam de laatste jaren af. Maar om het tij te keren zijn meer effectieve acties nodig.

In deze actie hoort ook het tegengaan van het kweken, uitzetten en afschot van **fazanten en eenden** thuis. Dergelijke illegale praktijken moet de gemeente op haar grondgebied voorkomen door handhaving. Lokale politici moeten bij hun partij aandringen op een wetswijziging zodat de pakkans van illegale uitzettingen groter wordt. Ook kan een verplicht verkooptraject van dieren worden verplicht, net als bij alle andere dieren.

Actie 5: Elke Limburgse stad en gemeente stelt een soortenplan op, zo ook Alken

De gemeente Alken engageerde zich in het provinciaal project 'Gemeenten Adopteren Limburgse Soorten' om de **ijsvogel** te adopteren. Vooral het beheer van de Mombeekvallei en Herk kwamen in aanmerking om hierin initiatief te nemen. Het project 'Alken Valley' leent zich voor nog bijkomende initiatieven.

Maar naast deze geadopteerde soort, kunnen heel wat andere bedreigde soorten wat ondersteuning verdragen. De Europees beschermde **kamsalamander** hoort in hetzelfde biotoop thuis als de ijsvogel en heeft behoefte aan extra poelen en plassen. Er zijn

voorbeelden van gemeenten waar het bieden van kunstmatige nestgelegenheid voor **huiszwaluwen** met succes wordt toegepast. Aankoop van kunstnesten en de zorg voor broedgevallen kan worden gesponsord door de gemeente.

De energienormen zorgen ervoor dat onze woningen alsmaar beter worden geïsoleerd. We kunnen dit enkel toejuichen, maar er is een maar. Deze manier van bouwen ontnemt een aantal soorten hun habitat. De **huismus** is een voorbeeld van een soort die het moeilijk krijgt omdat nestgelegenheid meer en meer verdwijnt. Het zou zeer zinvol zijn om in bouwvergunningen voor gezinswoningen of appartementen één of meerdere natuurvriendelijke maatregelen op te leggen zoals speciale dakpannen of bouwstenen met nestmogelijkheid voor huismussen of vleermuizen.

In deze actie hoort ook de bestrijding thuis van de **Aziatische hoornaar**, die de honingbijen en veel andere soorten als prooi heeft en een grote bedreiging vormt voor de inheemse insectenfauna. Ook hier kan de gemeente een ondersteunende rol opnemen. De bestrijding van deze invasieve exoot vormt een bescherming van de lokale fauna.

Actie 6: Elke gemeente voorziet speelnatuur op wandelafstand, buiten de kwetsbare natuurgebieden.

De helft van de Vlamingen heeft geen toegang tot natuur op wandelafstand. Steeds meer onderzoeken tonen de gezondheidsvoordelen aan van natuur dichtbij, maar voor kinderen is het misschien nog belangrijker. In Vlaanderen werden in 2019 37% minder buiten spelende kinderen geteld dan 10 jaar daarvoor (zie Kind & Samenleving 2020). Het is dus zaak om speelnatuur, buiten de kwetsbare natuurgebieden, op wandelafstand te voorzien.

De openstelling van de Mombeekvallei (bewegwijzerde wandelroute) vond plaats in 2004, in samenwerking met Natuurpunt Sint Lambrechts Herk, de gemeente Alken en de stad Hasselt. In 2007 werden de educatieve poelen ingericht en in 2011 werd de aanleg van een vispaaiplaats in het Sleepenbroek voltooid.

In Alken Centrum legde vanaf 2015 de gemeente met de ondersteuning van het RLHV en Natuurpunt de **Bengelbeemd** aan. Een mooi initiatief. In Alken Terkoest werd eerder al het **Wissenbosje** aangelegd. In **Sint-Joris** is tijdens vorige legislatuur een nieuw privébos aangeplant. Tegenover de subsidie stond de belofte dat het bos (althans op de wegen) toegankelijk zou zijn. Hopelijk wordt deze belofte bewaarheid. Een casus om in het oog te houden, want de kinderen van Sint-Joris hebben er behoefte aan, en recht op.

Ook op het Oud Stort in de **Mombeekvallei** installeerde Natuurpunt met subsidie van de gemeente 'spelelementen' ten behoeve van wandelende en spelende kinderen.

De gemeente verleent erg gewaardeerde subsidie om de wandelpaden in de Mombeekvallei te maaien. Wandelaars zijn echter ook vragende partij om de wandelpaden op de veldwegen beter te onderhouden.

Transitie 2 : naar een grondige herwaardering van water

Vlaanderen moet zijn waterbeleid herzien dat toeliet waterlopen in te dijken, natte gronden te draineren en water zo snel mogelijk af te voeren naar zee; ten behoeve van intensievere

landbouw en woningbouw. Tegelijkertijd is de verhardingsgraad in Vlaanderen enorm: 16% van onze oppervlakte. Daarmee hangen we ook op dit vlak in de staart van het Europees peloton. Ons grondwaterpeil zakt steeds verder, kleilagen krimpen en watertekorten zijn aan de orde van de dag met de langer wordende droogteperiodes. België staat dan ook op de 23e plaats op de wereldranglijst van landen met een risico op drinkwatertekort. Slechter dan Namibië.

De nieuwe principes van een klimaatrobuust waterbeheer zijn: bufferen (ophouden, infiltreren, vertraagd afvoeren), vasthouden als het kan, afvoeren als het moet, functie volgt waterpeil (in plaats van omgekeerd) en natuurgebaseerde oplossingen. Waterverlies kunnen we beperken door minder grondwaterwinningen, minder drainage en minder verdamping. Langs de andere kant moeten we zorgen voor meer aanvulling van het grondwater door te ontharden. Wetlandherstel zorgt er ook voor dat veengrond opnieuw een spons wordt voor CO₂.

In Alken vormen de valleigebieden van Herk, Mombeek, Simsebeek, Kozenbeek en Kaalbeek geschikte biotopen om bij te dragen aan deze transitie. Maar ook buiten de valleigebieden liggen er mogelijkheden.

Actie 7 : Zorg voor een stimulerend en normerend beleid om regenwater lokaal te infiltreren

Met een verhardingsgraad van 16% van ons oppervlak zijn we samen met Nederland en Malta de meest gebetonneerde landen van Europa. Water kan er niet meer infiltreren, vloeit af naar de riolering en vandaar via waterlopen naar zee. 50 à 60% van de rioolkost wordt bovendien veroorzaakt door de afvoer van regenwater. Water ophouden in de haarvaten van het systeem wordt door experts genoemd als de belangrijkste maatregel om overstromingsproblemen op te lossen. Het regenwater wordt daarom best zoveel mogelijk ter plaatse vastgehouden en geïnfiltreerd.

Vlaanderen maakt (net als in Duitsland) daarom haar waterfactuur transparant en belooft de burgers en bedrijven die hemelwater lokaal laten infiltreren met een infiltratiebonus. Voor nieuwbouw wordt een norm opgelegd om 95 tot 99% van het regenwater dat via dakgoten afloopt te stockeren of in de bodem te laten infiltreren. Gemeenten voeren ook een stimulerend beleid voor reeds bebouwde kavels om op perceels- of wijkniveau wadi's aan te leggen voor hemelwaterinfiltratie.

Ook in Alken lopen investeringen voor de scheiding van riool- en regenwaterafvoer.

Actie 8 : Infiltrateur daar waar het moet én versnel aankoopbeleid in cruciale vernattingsgebieden

Er zijn plaatsen met een uitzonderlijk grote capaciteit om water te sparen en vast te houden. Deze uitzonderlijke potenties worden bepaald door geomorfologische kenmerken. In deze gebieden moeten we durven na te denken over totale transformaties in het landgebruik om deze potenties te benutten.

Voer daarom een gericht grondbeleid in functie van structureel valleierherstel. De gemeentelijke ondersteuning van de grondaankoop door Natuurpunt in van nature overstroombare gebieden (**Mombeekvallei en Sleepenbroek**) is hier een voorbeeld van. Extra ondersteuning kan de vorm aannemen van een herstelfonds om het valleierherstel te financieren én te zorgen voor een flankerend beleid voor de andere ruimtegebruikers (fietspaden).

In de **Simsebeekvallei** is een waterspaarbekken gepland. Dat is positief. In de **Kozenbeekvallei** startte de gemeente een aankoopbeleid van natuurgronden. Een versnelling van dit initiatief kan ook bijdragen aan deze actie.

De drainage van landbouwgrond is mede verantwoordelijk voor de versnelde afvoer van regenwater, mest en pesticiden. Maar er bestaat geen overzicht van de gedraineerde gronden. De aandacht hiervoor moet worden aangewakkerd en geconcretiseerd door een plan van aanpak.

Actie 9 : Een dwingender en efficiënter droogte- en hemelwaterplan voor elke gemeente

De Vlaamse regering vroeg gemeenten een plan te maken over hoe ze regenwater kunnen hergebruiken. Maar slechts 10 procent van de gemeenten deed dat al. Op wetgeving die zoiets verplicht, is het wachten.

In eerste instantie is het sensibiliseren van de inwoners rond de problematiek betreffende de waterhuishouding van belang. De gemeente beheert het waterafvoersysteem. Nu loopt al het regenwater naar de waterzuiveringsinstallatie terwijl er nood is aan infiltratie om het grondwater aan te vullen. **Infiltratie op openbaar en privé terrein** is meer dan ooit noodzakelijk. Zo zou de gemeente locaties kunnen aanduiden waar het mogelijk is **ingebuisde baangrachten** terug open te leggen zodat er wadi's worden gecreëerd voor infiltratie. Op deze wijze kan de grondwatertafel zich herstellen.

Bij nieuwbouwprojecten dienen de voorschriften voor het **bronbemalingen van bouwputten** en het afvoeren van het water nauwkeurig omschreven en opgevolgd te worden. Het opgepompte water moet kunnen infiltreren en mag niet versneld worden afgevoerd. Het opgepompte debiet wordt nu systematisch onderschat waardoor men kan ontsnappen aan een heffing. Iedere bronbemaling moet worden uitgerust met een meter waardoor de effectieve wateronttrekking kan worden opgevolgd, en de werkelijke kosten worden aangerekend.

Het aanleggen van **illegale waterputten** moet worden voorkomen en desgevallend gesanctioneerd. Men heeft momenteel geen beeld van waar en hoeveel illegale waterputten in Alken aanwezig zijn en hun effect op de droogteproblematiek. Bij de aanvraag voor de toekenning van een nieuwe vergunning om een put te boren, kan men dan ook geen effect berekenen op de omgeving. Die lacune in de kennis dient te worden opgevuld.

Er wordt in Alken nagedacht over een "hemelwater- en droogteplan Alken". Dat is positief maar uitvoerende acties moeten worden uitgerold.

Actie 10 : De gemeente bekijkt hoe ze een onthardingsambtenaar kan aanwerven

Elke vierkante meter verharding moet in vraag gesteld worden, gecombineerd met een nieuw groen verhaal in de plaats. Dichtbevolkte woonkernen ontharden is essentieel voor een duurzaam waterbeheer. Een onthardingsambtenaar helpt bij het implementeren van klein tot grootschalige **onthardingsmaatregelen** bij openbare werken in de publieke ruimte en bij het formuleren van beleid om infiltratie te bevorderen op lokale schaal. Vooral in de 3 woonkernen van Alken moet hier aandacht worden besteed.

Actie 11 : Stimuleer burgers om hun tuinen klimaatrobuust in te richten

In tuinen en voortuinen ligt nog veel potentieel voor waterberging. Samen vormen die 9% van de oppervlakte in Vlaanderen. Hoe groener we die ruimte maken, hoe beter het water lokaal kan infiltreren. Als elke Vlaming gemiddeld tien vierkante meter zou ontharden, dan zou er jaarlijks 15,6 miljoen kubieke meter water extra in de bodem dringen. Als je weet dat we ongeveer 300 miljoen kubieke meter grondwater per jaar oppompen, is dat allesbehalve verwaarloosbaar.

Tegelijkertijd stellen we vast dat er alsmaar meer voortuinen veranderen in steentuinen die het water versneld afvoeren. De verharde oppervlakten nemen toe, met op termijn negatieve gevolgen. We roepen de gemeente dan ook op om de inwoners te stimuleren om **een maximaal percentage oppervlakte onverhard** te laten. We denken hierbij aan het bannen van klinkers, tegels, kiezelverharding en kunstgras.

Een ander initiatief zou er in kunnen bestaan om de inwoners te stimuleren om een deel van hun **gazon om te vormen naar een bloemenweide**. Verschillende instanties kunnen hierbij advies verlenen. Hier kan het water infiltreren en vinden ongewervelden, die de basis vormen van ons ecosysteem, tevens de nodige voedingsstoffen in de vorm van nectar en stuifmeel. Uiteraard passen de bijenvriendelijke planten die de gemeente haar inwoners aanbiedt om in de tuin te planten ook in deze actie.

Transitie 3 : naar een duurzaam ruimtegebruik en nieuwe manier van wonen

Het ruimtebeslag, de ruimte die we in Vlaanderen innemen voor wonen, werken en infrastructuur, is 33% van het oppervlak. Dat is het dubbel van Nederland en het hoogste van Europa. Tegelijkertijd is het aandeel beschermde natuur het kleinst. En dat ruimtebeslag neemt elke dag nog met 5 ha toe. Dat groot ruimtebeslag komt voornamelijk door onze verspreide bebouwing en gebrek aan ruimtelijke ordening. Wonen met een kleiner ruimtebeslag én een hoog wooncomfort is prima mogelijk. Zowat elk ander Europees land toont het aan. Ondanks de vele bebouwing in landelijk gebied heeft de helft van de Vlamingen geen toegang tot natuur op wandelafstand.

Ook in Alken met zijn 3 woonkernen is lintbebouwing tussen de kernen manifest en wordt nog steeds belangrijk buitengebied aangesneden voor bebouwing.

Actie 12 : In 2025 is een kaart opgesteld met focuszones voor verdichting en waar niet meer gebouwd mag worden

Uiterlijk in 2025 stelt de gemeente een gedetailleerde kaart op met aanduiding van waar in de toekomst idealiter nog gebouwd of verdicht kan worden, en waar niet. In afwachting van die percelenkaart voert de gemeente op vlak van omgevingsvergunningen een bewarend openruimtebeleid, minstens buiten de bebouwde kom.

Momenteel wordt een **verkaveling** klaargemaakt in het Langveld. Dit is goede landbouwgrond die verdwijnt en tevens een aanslag op de open ruimte. Dergelijke initiatieven zijn in de toekomst te vermijden.

Ook de aanleg van **nieuwe sportvelden in de Lokerstraat** is een aanslag op de open ruimte van de gemeente en de waterhuishouding. Ook dergelijke ingrepen zijn in de toekomst te vermijden. Wat gebeurt er trouwens met de vrijgekomen gronden van de voormalige voetbalvelden. Hier liggen kansen voor infiltratie en ontwikkeling van biodiversiteit.

Actie 13 : Er wordt netto 1 m² per jaar per inwoner onthard

Met een gemiddelde verhardingssnelheid (tussen 2013 en 2021) van 133m² per dag (Betonrapport Natuurpunt i.s.m. HOGENT) is Alken niet goed bezig. De gemeente kan zijn steentje bijdragen aan een duurzaam bodem- en grondwaterbeleid, waarbij netto per inwoner 1 m²/jaar effectief wordt onthard. Een aantal Vlaamse gemeenten neemt zo bijvoorbeeld deel aan het **Vlaamse Kampioenschap Tegelwippen**. Zulk een deelname kan stimulerend werken voor de inwoners en kan mits een goede coördinatie een stimulans zijn voor het gemeenschapsgevoel.

Actie 14 : Voer een groennorm in om natuur in en rond de dorpskernen te bevorderen

De helft van de Vlamingen heeft geen toegang tot natuur op wandelafstand. Momenteel ontbreekt een algemene Vlaamse aanpak, zoals een groennorm, die bepaalt, afhankelijk van de bevolkingsdichtheid, hoeveel groen er in de buurt aanwezig moet zijn.

De Vlaamse 3-30-300-regel vormt daarbij een leidraad. Elke Vlaming heeft vanuit zijn/haar woning zicht op 3 bomen; elke woonstraat in Vlaanderen wordt beplant met bomen met een kroonbedekking van minstens 30%; elk Vlaams kind vindt een groene speelruimte op minder dan 300 meter van de deur.

Bij dit Vlaams idee kan Alken een voorbeeldgemeente zijn. Een verdere uitwerking van de **bomeninventaris** van de vorige legislatuur, samen met de aanleg van **groene speelplaatsen** in de basisscholen in de 3 dorpskernen kunnen hierin een rol spelen. De aanplant van **klimaatbomen** door de gemeente past uiteraard perfect in deze actie.

Actie 15 : Evalueer jaarlijks het netto ruimtebeslag en stel inspanningen erop af

Jaarlijks rapporteert de Vlaamse regering over de evolutie van het 'ruimtebeslag' (ha/dag) en de 'verhardingsgraad' aan het Vlaams Parlement, en stemt ze haar inspanningen af op het

behalen van de vooropgestelde strategische doelstellingen van het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen als is het een resultaatsverbintenis.

Aan de gemeenteraad rapporteert het College van Burgemeester en Schepenen jaarlijks over de **evolutie van het 'ruimtebeslag' en de 'verhardingsgraad'** op haar grondgebied, en stemt ze haar inspanningen af op het behalen van de vooropgestelde doelstellingen als is het een resultaatsverbintenis. "Meten is weten" laat ook de gemeente Alken toe de evolutie op te volgen en desgewenst bij te sturen.

Actie 16 : Gemeentelijk bouwshifffonds

Het college van Burgemeester en Schepenen voorziet in de aanleg van een gemeentelijk bouwshifffonds dat de gemeente in staat stelt om de nodige herbestemmingen binnen haar grondgebied te financieren. Binnen haar begroting reserveert de gemeente jaarlijks 50 EUR per inwoner voor dit fonds.

We denken hierbij aan overstromingsgevoelige woningen, zonevreemde woningen, ...

Actie 17 : De gemeente neemt maatregelen om haar netto bijkomend ruimtebeslag te herleiden tot nul

De gemeente neemt de strategische doelstellingen van het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen inzake 'ruimtebeslag' en 'verhardingsgraad' onverminderd over en scherpt ze aan volgens haar ruimtelijke eigenheid. Het dagelijks ruimtebeslag in de gemeente is gehalveerd uiterlijk tegen het einde van de legislatuur (versus nulmeting BRV), en uiterlijk in 2040 herleid tot nul.

Transitie 4 : naar een regeneratieve landbouw

46% van Vlaanderen is in gebruik voor landbouw. Dat landschap lag ooit mee aan de basis van de grote diversiteit aan wilde planten en dieren in Vlaanderen, maar de huidige gangbare landbouw vormt een van de grootste bedreigingen voor natuur. De veehouderij (56% van het landbouwareaal) overschrijdt structureel de milieugebruiksruimte in Vlaanderen en legt door import van veevoeder beslag op nog eens 400.000 ha in het buitenland ten koste van habitats als het tropisch regenwoud die bijzonder belangrijk zijn om klimaatopwarming tegen te gaan. De waterkwaliteit in Vlaanderen behoort tot de slechtste van Europa. Ook voor de landbouwproductie zelf is het huidige model niet duurzaam: de bodemkwaliteit verslechtert (erosie, organische stof, biodiversiteit, plastics, pesticiden residuen ...) en de natuurlijke bestuivers crashen. Het model is (zacht gezegd) niet duurzaam voor de boer zelf en schadelijk voor de volksgezondheid. De situatie is op alle vlakken onhoudbaar. Zowel boer als boerenlandnatuur verdienen een beter perspectief.

We moeten een transitie maken naar een aangepaste voedselstrategie en een nieuw landbouwmodel dat duurzaam is voor voedselproductie, voor de boer, voor natuur en milieu en voor de volksgezondheid.

Actie 18 : Bouw een korte keten project uit met natuurherstel als voorwaarde

Veel landbouwers willen wel duurzamer produceren, maar aan de huidige winstmarges op hun producten lukt dat niet. Een van de sleutels om duurzame voedselproductie mogelijk te maken is de beprijzing en één mogelijkheid om daar verbetering in te brengen is inzetten op korte keten. Niet alle spelers apart, maar samen: landbouwers, supermarkten, steden en natuurorganisaties kunnen samenwerken om zo'n model mogelijk te maken waarin de landbouwer een eerlijke prijs krijgt en de landbouwnatuur heropleeft.

In onze buurgemeenten zijn er **zelfpluktuinen** en is er ruimte voor Community Supported Agriculture (CSA). Ook de Alkense **woensdagvoormiddagmarkt** in het Laagdorp past in deze actie. De gemeente kan dergelijke initiatieven ondersteunen. Dergelijke korte keten landbouw moet kansen creëren voor natuurherstel in het landbouwgebied.

Actie 19 : Zet in op het behoud en herstel van een groene dooradering van het (landbouw)landschap

Zet in op het behoud en herstel van de groene dooradering van het (landbouw)landschap met bijvoorbeeld een hagen- en houtkantenplan en de herwaardering van bermen. Juridische bescherming (bv. breedte vanaf de rand van de weg), herstel en goed ecologisch beheer van bermen kan een wereld van verschil maken voor natuur en landbouwproductie. Het geeft kansen aan onze rijke graslandflora en aan bestuivers en natuurlijke bestrijders die de productie van landbouwgewassen kunnen opdrijven. Het vergroot bovendien de belevingswaarde van het landschap rondom de dorpen met een publieke groene dooradering, wat weer (gezondheids)kansen biedt voor zowel lokale inwoners als (hoeve)toerisme.

Alken inventariseerde reeds de **solitaire bomen** en liet een **bermbeheersplan** opstellen. Een **hagen- en houtkantenplan** kan aanvullend zijn. Een daadwerkelijk behoud en degelijk beheer van deze kleine landschapselementen moet nu worden geïmplementeerd. Want mooie, waardevolle kleine landschapselementen zijn van kapitaal belang voor de biodiversiteit maar ook voor de beleving van het landelijke (fiets)toerisme. Speciale aandacht hierbij vergt de **opvolging van herbepantingen na het kappen van bomen**. De bevoegde boswachter (ANB) samen met Natuurpunt maakte aan de gemeente een overzicht over van kappingen van hoogstammige fruit- en andere bomen waarvoor een vervangplicht werd opgelegd. Verschillende van de opgelegde compensaties werden niet uitgevoerd. Het uitschrijven van een opvolgingsprocedure en de uitvoer ervan zou een grote verbetering betekenen.

Transitie 5 : naar een circulaire samenleving

Ondanks Europese verplichtingen voerde Vlaanderen decennialang een laks beleid op vlak van bescherming van ons milieu. De ene crisis na de andere komt nu boven drijven: denk maar aan stikstof en PFAS. Fijn stof zorgt in Vlaanderen voor 4.200 vroegtijdige sterfgevallen per jaar en qua lichtvervuiling zijn we een van de sterkst oplichtende regio's op de kaart van Europa. Microplastics en andere 'nieuwe stoffen' zitten overal. Slechts 1 van de 195 Vlaamse waterlopen voldoet aan alle criteria voor een goede kwaliteit.

Een gezonde lucht en bodem en proper water is voor iedereen én voor de natuur een basisrecht en moet opnieuw de norm worden. We moeten naar een circulaire samenleving en economie: we lozen niets in de omgeving waarvan niet met zekerheid aangetoond is dat het onschadelijk is of natuurlijk afbreekbaar. We gaan voor 100% milieukwaliteit. De natuur en volksgezondheid verplichten ons daartoe.

Actie 20 : Neem luchtvervuiling serieus en versterk de handhaving op stoken

Particuliere houtstook leidt tot schadelijke stoffen in de lucht en kan overlast geven voor omwonenden. Om deze lokale en korte keten energiebron toch te laten renderen en de schadelijke effecten te beperken, moet het gebruik van roetfilters worden aangemoedigd. Maar vooral is het in theorie verboden om papier, plastic, piepschuim en andere **rommel in de tuin te verbranden**. Aldus de Vlaamse milieuwetgeving (VLAREM). Ook biomassa-afval zoals GFT, houtafval en groenresten mag je niet zelf opstoken. Afval verbranden in openlucht is slecht voor de gezondheid en voor de luchtkwaliteit. Ook hier kan de controle forser en de problematiek hoger op prioriteringslijstje van de gemeente komen.

Bij dit actiepunt kan worden vermeld dat de gemeente Fluvius kan aanmanen tot spoed bij het actualiseren van de warmtefoto's van de gebouwen in Alken d.m.v. [luchtthermografie](#). Wanneer de slecht geïsoleerde huizen bekend zijn, kan de gemeente gerichte acties voeren om dit te verhelpen en zo de luchtvervuiling door stoken in te dijken.

Actie 21 : Rol een natuurvriendelijk verlichtingsplan uit (en omarm af en toe het donker)

Recent duiken steeds meer alarmerende signalen op dat de diversiteit en de biomassa aan insecten wereldwijd sterk daalt. Verlies aan habitat, pesticidengebruik, invasieve soorten en klimaatopwarming zijn factoren die hierin een rol spelen. Een recent grootschalig onderzoek benadrukt dat ook nachtelijk kunstlicht een belangrijke factor is die tot nu toe over het hoofd werd gezien. Door slimmer en minder te verlichten kan men zowel energie- als biodiversiteitswinst boeken én het levert meestal ook een flinke financiële besparing op.

De gemeente kan hier echt een verschil maken. Alle onderzoeken wijzen erop dat behoud en bescherming van duisternis, zeker in gebieden met een hoge biodiversiteit of zeldzame soorten, altijd beter is dan tijdelijke of gedimde verlichting. Het is daarom cruciaal om bij de verdere verledning van (openbare) verlichting lichtplannen te screenen op ecologisch kwetsbare zones en op de verbindingen tussen die gebieden. Het is aangeraden om na te gaan waar verlichting mogelijk overbodig is of waar via maatwerk (tijdelijk dimmen, doven, bewegingssensors, aangepaste lichtkleur...) de impact op de omgeving kan beperkt worden.

De gemeente Alken heeft reeds een aantal wijzigingen doorgevoerd aan de openbare verlichting. Verdere initiatieven dienen rekening te houden met de impact op de biodiversiteit in kwetsbare gebieden, vb. van het **verbindingsfietspad met Hasselt** doorheen de Mombeekvallei.

Actie 22: Blijf sluikstorten en zwerfvuil hardnekkig bestrijden

Zwerfvuil en sluikstorten zijn overtredingen die veel burgers tegen de borst stoten. De overtredingen worden begaan door (waarschijnlijk) een minderheid van de bevolking, maar storen de grote meerderheid. In wegbermen bemoeilijken ze ook het beheer en de natuurbeleving van wandelaars en fietsers.

Alken tracht met 'mooimakers' de wegbermen op te ruimen, maar dat zijn vijgen na Pasen. **Overtreders moeten betrapt en gesanctioneerd worden.** Hiertoe bestaan mogelijkheden (personeel en camera's). In een aantal gemeenten (vb Lummen) installeerde men camera's die meteen effect ressorteerden. Wetende dat de gemeente perfect de top-zwerfvuilplaatsen moet kennen aan de hand van het aantal opgehaalde zakken (vb. Meerdegatstraat, Simsebeekweg, Wolfstraat, Lokerstraat, ...) moeten effectieve acties mogelijk zijn. De strijd moet volgehouden en geïntensifieerd worden.

Een sterke natuursector om dit mee te realiseren

Natuurpunt wil de gemeente helpen om deze 5 transities te realiseren. De vereniging kan zijn expertise en vrijwilligerswerk slechts ten volle inzetten met de daadwerkelijke steun van de gemeente. Daarom is een vlotte samenwerking met het gemeentebestuur belangrijk. De samenwerking die in het verleden reeds bestond kan nog worden geoptimaliseerd.

Actie 23 : Voorzie cofinanciering voor aankopen door natuurverenigingen om de natuur- en klimaatdoelstellingen van de gemeente te realiseren

Werk een sterke samenwerking uit met lokale natuurverenigingen om de doelstellingen rond vergroening en klimaatadaptatie (Lokaal energie- en klimaatpact) te realiseren. Dat levert een grote win-win op. Niet alleen kunnen natuurverenigingen middelen van Vlaams niveau en van donateurs samenbrengen met de gemeentelijke steun, ze hebben ook heel wat expertise en vrijwilligerskracht in huis om die doelstellingen professioneel en kostenefficiënt te realiseren. Door de lokale verankering en betrokkenheid van heel wat leden en burgers bij de realisaties, wordt eigenaarschap, trots en draagvlak voor het gevoerde beleid gerealiseerd. Het levert bovendien de garantie dat de nieuwe natuurgebieden open zijn voor iedereen én dat de kwetsbare delen tegelijkertijd beschermd worden.

Natuurpunt Alken geniet al van een gedegen subsidiëring van haar aankoopbeleid. Jaarlijks ontvangt Natuurpunt van de gemeente een aankoopsubsidie. Gezien de stijgende grondprijzen wordt het aandeel voor de Natuurpunt-afdeling in de kostprijs elke jaar groter. Een indexatie van het subsidiebedrag is dus zeer wenselijk. Ook geniet de vereniging praktische steun bij het beheer en de wandelpaden. Wat resulteert in een voor alle burgers

vrij toegankelijk natuurgebied (Mombeekvallei) en in 2 gebieden **toegankelijk onder begeleiding** (Sleepebroek en Lampse Beemden).

Actie 24 : Zorg ook voor subsidies voor Educatief Natuurbeheer

In de provincies Limburg, Vlaams-Brabant en West-Vlaanderen bewijst Educatief Natuurbeheer (ENB) zijn succes: jaarlijks nemen 10.000 kinderen tussen 9 en 12 jaar deel aan het programma. Elke school die instapt, blijft structureel meedoen. Jongere kinderen kijken uit naar 'hun beurt'. De sterkte van het programma ligt in een meerdaagse beleving waarbij kinderen en leerkrachten zelf aan het werk gaan in een natuurgebied en enige tijd later op belevingstocht gaan in dezelfde omgeving, om te zien wat hun werk heeft opgebracht voor de natuur en biodiversiteit. Een uniek voorbeeld van leren door doen en ervaren. Heel wat jonge vrijwilligers en professionals in de natuursector verwijzen naar hun eigen ervaring met ENB als kind, als start van hun waardering en liefde voor natuur. Het aanbieden van ENB in heel Vlaanderen brengt steeds vaker diverse kinderen in contact met de natuur op een manier die hen levenslang bijblijft. Het vormt een relatief kleine investering met grote impact.

Ook in Alken worden educatieve initiatieven genomen en ondersteund. Betrekken en sensibiliseren van de jeugd is uitermate belangrijk om toekomstige natuurdoelen te realiseren.

Actie 25 : De gemeente stelt Klimaraad en Gecoro open voor inbreng van de natuursector.

De natuursector kan haar rol maar ten volle spelen, wanneer ze wordt erkend door het gemeentebestuur. Daarom is het belangrijk, en ook nodig, dat de vereniging in de geëigende gemeentelijke advieskanalen aanwezig is. Daarom is ook het lidmaatschap van de **klimaraad en de gecoro** onmisbaar. Natuurpunt neemt in die raden traditioneel een constructieve en positieve houding aan. Hier kan de eigen visie worden getoetst aan die van andere groepen geïnteresseerden. Dat is de manier waarop wij de democratie in Alken helpen realiseren.

Van woord naar daad: een ernstig budget

Voeg na de verkiezingen meteen de daad bij het woord door als eerste stap in de begroting voor de nodige middelen te zorgen om de vijf noodzakelijke transitie te realiseren. Ambitieuze doelen zijn nodig om de biodiversiteitscrisis en klimaatcrisis in verhouding tot hun ernst en urgentie aan te pakken, maar dan zijn ook navenante budgetten nodig om ze te realiseren én moeten schadelijke subsidies een halt toegeroepen worden. De Europese Unie besloot al om vanaf 2026 10% van de jaarlijkse uitgaven te besteden aan biodiversiteitsherstel en om voor alle financiering het 'do no harm'-principe in te voeren. Daarmee toont de EU de ernst van de crisis aan en de wil om ze aan te pakken. We verwachten van onze binnenlandse overheden dat ze dat voorbeeld volgen. Stop schadelijke subsidies, zet de EU-middelen in, én bestem ook in de eigen begroting een substantieel aandeel voor natuurherstel. Zo kunnen we van 2020-2030 echt het decennium van ecosysteemherstel maken en de negatieve natuur- en klimaatcurves ombuigen in de goede richting. Naar een Vlaanderen in harmonie met de natuur en zijn omgeving. Naar een Vlaanderen met natuur in het hart.

Natuurpunt is de grootste natuurvereniging in Vlaanderen. Duizenden vrijwilligers en 500 professionele medewerkers werken voor de bescherming van belangrijke leefgebieden, soorten en landschappen. Om dat doel te bereiken beschermt de vereniging de resterende natuur in Vlaanderen door gebieden aan te kopen en te beheren, door soorten en leefgebieden te bestuderen en te monitoren, door mensen kennis te laten maken met de natuur en door beleidsbeïnvloeding op lokaal, regionaal en Europees niveau. Natuurpunt beheert meer dan 25.000 ha natuur verspreid over 500 natuurgebieden. 133.000 families zijn lid van Natuurpunt.

V.U.: Natuurpunt vzw, Walter Rycquart, Coxiestraat 11, 2800 Mechelen, ON 0434.364.713, RPR
Ondernemingsrechtbank Antwerpen, afdeling Mechelen, info@natuurpunt.be, www.natuurpunt.be.

